

Het Thebaans legioen

St. Victor in Kesteren en Xanten

Als je de vroegere kerkrekeningen van Kesteren van twee eeuwen terug bekijkt, kom je daar iets zeer opmerkelijks tegen. Er wordt gesproken van wijn die op Sint Victorsdag gedronken wordt. Tegenwoordig wordt er in de N.H. kerk alleen bij de viering van het Heilig Avondmaal wijn gedronken. Er moet hier dus iets bijzonders aan de hand zijn. Ik had hier verder nooit bij stil gestaan totdat ik een aantal jaren terug de eerste keer het Archeologische Park in Xanten bezocht ...

De kerkrekeningen van Kesteren

Bij de uitgaven van de Kesterense Kerk over het jaar 1744 komt de volgende vermelding voor: Tot het avondmael op Zintt Viqtor 4 kannen wijn: 1:12:0 (een gulden, 12 stuivers en 0 penningen). Blijkbaar werd in de kerk van Kesteren op Sint Victor (10 oktober) een avondmaal met wijn gevierd, een soort herdenkingsdienst ter nagedachtenis aan St. Victor.

Victor was in ons gebied geen bekende heilige zoals Sint Maarten of Sint Nicolaas, dus waarom deze onbekende heilige met wijn in Kesteren herdacht werd is iets bijzonders.

Sint Victor van Xanten

Sint Victor behoorde tot het zogenaamde Thebaanse legioen, dat ook wel bekend staat onder de naam Martelaren van Agaunum. Volgens overlevering zou het gehele legioen zich bekeerd hebben tot het christendom en vervolgens bij het Zwitserse Agaunum en massaal gemarteld en gedood zijn. Vandaar de benaming Martelaren van Agaunum. Als herkenningssteken droegen ze een zogenaamd Occitaans kruis, met rondingen, dat veel overeenkomsten vertoont met het Koptische kruis. De soldaten van dit legioen verschilden sterk van hun Romeinse collega's vanwege hun donkere huidskleur. Tot dit legioen behoorde behalve St. Victor van Xanten, ook Sint Mauritius en Sint Gereon van Keulen.

De aanvoerder van het legioen was Sint Mauritius. Het was eerst gelegerd in het Egyptische Thebe. Volgens overlevering werden ze door keizer Maximianus (286-305) naar Gallië gestuurd om daar de rebellen neer te slaan. Ze moesten naar een

opstand bij Xanten trekken, maar onderweg in Agaunum vonden velen van hen de dood omdat ze niet aan de Romeinse goden wilden offeren. Een aantal van hen, waaronder Victor, wist te ontsnappen naar Xanten.

Het verhaal zou kunnen kloppen, alleen qua tijd niet, want van een opstand bij Xanten is volgens de Romeinse geschiedschrijver Tacitus al in 69 na chr. sprake, en wel onder de naam Bataafse opstand! Er is onder dezelfde keizer wel sprake van Martelaren van Trier terwijl in de Bataafse opstand eveneens sprake van een slag bij Trier. Beide groepen martelaren hebben daarom niets met de tijd van Maximianus te maken, maar spelen zich af in de tijd van de Bataafse opstand!

Birten

Circa vier kilometer van Xanten in het plaatsje Birten lag voor 69 n. chr. de Romeinse legerplaats Vetera I geheten. Het legerkamp had daar een amfitheater van hout, d.w.z. een schuinoplopende aarden wal waarop houten banken stonden. In 69 na chr. tijdens de Bataafse opstand werd dit legerkamp totaal verwoest en na die tijd bij het tegenwoordige Xanten weer opgebouwd als Vetera II.

In Birten (Vetera I) wordt verteld dat Victor daar de dood vond en dat het amfitheater (de wal) tot op de dag van vandaag bewaard is gebleven ter nagedachtenis aan St. Victor. Ook in deze tijd staan er weer banken en worden er voorstellingen gehouden.

Victor moet daarom tijdens de Bataafse opstand de dood gevonden hebben en niet ten tijde van Maximianus, want Vetera I bestond toen allang niet meer! In het naburige Xanten zelf wordt later ter nagedachtenis de St. Victordom gebouwd. Dit is wel bijna 1200 jaar later gebeurd! Er moet het een en ander verwisseld en verkeerd geïnterpreteerd zijn. De naam Xanten betekent trouwens **Ad Sanctos**, bij de heiligen. De naamdag van Sint Victor is 10 oktober.

De Dodewaardse grafsteen

Het vreemde is dat men dit legioen nooit heeft kunnen traceren! Daarom is er veel onenigheid over het feit of het wel werkelijk bestaan heeft. Als het legioen uit Thebe kwam en te maken heeft met de Bataafse opstand, dan zou er wel eens een relatie kunnen bestaan met de Romeinse grafsteen in Dodewaard die vreemd genoeg in een christelijke kerk is ingemetseld! Daarop is sprake van een oudgediende van de vleugel der Afrikanen. Er wordt geen enkele datum gemeld, dus waarom de veronderstelling geopperd wordt dat de steen is opgericht ten tijde van Hadrianus is mij niet duidelijk. Eerder lijkt me dat deze Gumatius een oudgediende was in dit zogenaamde Thebaanse Legioen.

Een deel van een ander legioen?

Het Thebaanse Legioen kan een deel van een ander legioen geweest zijn dat een tijdlang in Thebe gelegerd is geweest. Een legioen dat daarvoor in aanmerking kan komen is Legio III Cyrenaica. Dit legioen heeft anderhalve eeuw in Cyrenaica gelegerd. Opmerkelijk is dat bijna alle legionairs een bepaalde god vereerde, de Egyptische god Amon.

Wat een opvallende overeenkomst met het Thebaanse legioen waarvan gezegd werd dat alle soldaten het christendom beleden, terwijl bij geen enkel ander legioen sprake is van een bepaalde godsdienst. Feit is ook dat op de site Heiligennet het volgende vermeld wordt: *Jezus' broer Jakobus heeft nog in Thebe gepreekt. Vandaar dat de Thebanen dan ook stevig geworteld waren in het geloof en de leer van Christus.* Heeft men de god van het christendom per ongeluk aangezien voor Amon of was het net andersom?

De god Amon had als tegenhangster de godin Amaunet en zij wordt ook wel Mut of Moet genoemd. Opmerkelijk is dat de naam Moet bij muurschildering in de kerk van Kesteren stond. Daar stond het als volgt: Goet, Moet, Bloet. Is dit toeval of wijst dit naar het Egyptische? Trouwens in de Betuwe wordt in sommige autochtone gezinnen de moeder ook wel met Moet aangesproken.

Een deel van het legioen?

Oorspronkelijk was III Cyrenaica gelegerd in Boven-Egypte, maar uit een inscriptie uit het jaar 35 n. Chr. blijkt dat het legioen overgeplaatst werd naar Alexandrië, waar het een basis had samen met Legio XXII Deiotariana.

III Cyrenaica zou dus op ons Thebaans legioen kunnen slaan, ware het niet dat Cyrenaica en XXII Deiotariana in 66–70 n.Chr. samen deelnamen aan de Joodse Oorlog en in 69 tot de eerste aanhangers van de nieuwe keizer Vespasianus hoorde. Bekend is dat in 70 *een deel* van III Cyrenaica, samen met X Fretensis, deelnam aan de belegering van Jeruzalem. Daarmee kan een *andere deel* het jaar daarvoor al naar de Bataafse opstand zijn gestuurd. Op de grafsteen in Dodewaard is ook sprake van slechts een vleugel en niet van een geheel legioen.

Victor en Kesteren

Op ene middeleeuwse kalender van kerkelijke feestdagen uit 1346 blijken zowel Mauritius als Victor een feestdag te hebben in het Bisdom Utrecht. In een eerder gepubliceerd artikel over muurschilderingen heb ik geschreven over een bijzondere muurschildering die tot voor de oorlog in de kerk van Kesteren aanwezig was. Ik heb daarbij geopperd dat de ridder te paard waarschijnlijk Mauritius voorstelt. (*Zie hiervoor elders op deze site: Cunera deel II*).

Kortom er moet op een of andere manier een verband bestaan tussen Kesteren en deze twee heiligen. Niet met Kesteren alleen, ook met de omringende dorpen. Opvallend hierbij is dat bijvoorbeeld Otto van Wijhe uit Echteld proost van de St. Viktordom in Xanten was.

Verwarring met Zandwijk?

De naam Xanten betekent letterlijk *'ad Sanctos'*, Latijn voor *'bij de heiligen'*. Tussen Echteld en Tiel lag vroeger een zelfstandig dorpje dat volgens Van der Aa in oude brieven Sanctus Vicus werd genoemd: Heiligenwijk!

Vond Sint Victor soms niet bij Xanten de dood, maar bij Zandwijk? Vond de Bataafse Opstand niet bij Xanten plaats, maar in de Betuwe zelf? Er is teveel toeval!

Victor hoeft natuurlijk niet de werkelijke naam geweest te zijn. De naam Victor duidt immers op overwinnaar of overwinning, zoals de naam Mauritius duidt op een persoon uit Mauritanië of een Moor. Als er een verband bestaat met de Bataafse opstand wie is dan Victor precies? Helaas blijft zijn ware identiteit vooralsnog in nevelen gehuld.

Zie ook het volgende hoofdstuk over *Castra Vetera*.

